

Davor Bukša*

UDK 621.311:332.025.27(497.5)

JEL Classification L50, L94, L33

Pregledni članak

PROCES DEREGULACIJE HRVATSKOGA TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Autor u ovome radu analizira ulogu i utjecaj direktiva Europske unije na proces liberalizacije unutarnjega tržišta električne energije i na usmjerenje prema otvorenome i slobodnome tržištu a isto tako i njihov utjecaj na proces deregulacije elektroenergetskoga sektora i onoga što je do sada provedeno u Republici Hrvatskoj. O privatizaciji elektroenergetskoga sektora nacionalnoga gospodarstva autor je u ovome radu autor izrazio svoje mišljenje - on smatra da privatizacija Hrvatske elektroprivrede nije dobra za Republiku Hrvatsku i za njezino gospodarstvo.

Ključne riječi: Hrvatska elektroprivreda, tržište električne energije, direktive, liberalizacija, deregulacija, privatizacija

1. Uvod

Proces deregulacije tržišta energije Europske Unije (u daljem tekstu: EU) proces je kojim se normativno i u praksi liberaliziraju i demonopoliziraju tržište i utjecaj tržišnih subjekata da bi se formiralo unutarnje tržište EU s većom učinkovitošću i nižim cijenama energije. Kao buduća članica EU i Republika Hrvatska (u daljem tekstu: RH) mora s energetske propisima EU uskladiti svoj energetske sektor, njegove tržišne subjekte i njihovo djelovanje, dakle, mora s pra-

---

* D. Bukša, dr. sc. oec., dipl. ing., HEP - Operator distribucijskog sustava d.o.o., Elektra Zadar. (E-mail: davor.buksa@hep.hr).

Prvobitna verzija članka primljena je u uredništvo 17. 12. 2009., a definitivna 03. 05. 2011.

vnom stečevinom EU¹ uskladiti i elektroenergetski sektor RH i organizaciju i djelovanje Hrvatske elektroprivrede (u daljem tekstu: HEP).

Autor je u ovome radu² opisao promjene na energetske tržištu EU i njihov utjecaj na hrvatsko tržište električne energije. Na osnovi provedenoga kvalitativnoga istraživanja utvrdio je područja koja bi u HEP grupi valjalo uskladiti s energetske propisima EU i predložio je najpovoljnije moguće rješenje organizacije HEP grupe koje omogućuje ostvarenje najveće društvene i gospodarske koristi za RH. Zatim je o privatizaciji elektroprivrednih tvrtki iznio argumente u prilog tezi da HEP grupa mora ostati cjelovita tvrtka u vlasništvu RH, što je i korisno i u skladu je sa zaštitom nacionalnih interesa RH.

2. Promjene na tržištu električne energije EU i RH do kraja 2006. godine

Na svršetku 20. stoljeća zemlje EU suočile su se sa problemom rascjepkivosti, neusklađenosti i loše suradnje svojih gospodarskih subjekata i ekonomske neučinkovitosti svog tržišta, a tada je utvrđeno i da su u usporedbi sa SAD industrijski proizvodi iz EU cjenovno nekonkurentni zbog većih izdataka za energiju. Sve to je za posljedicu imalo lošu globalnu konkurentnost gospodarstva EU i njegovu stagnaciju.

Za promjenu takvoga stanja u EU bitan poticaj dalo je usvajanje tzv. *Bijele knjige*³, dokumenta Komisije EZ⁴ iz godine 1988., kojim su se usvajanjem počeli rješavati navedeni tržišni problemi gospodarstava zemalja EU stvaranjem jedinstvenoga otvorenoga unutarnjega tržišta EU⁵.

Zbog velike se važnosti energije za ukupne gospodarske tijekomove u EU započela postupno uvoditi tržišna konkurencija u elektroenergetski sektor, uz isto-

---

¹ Pravna stečevina EU (franc. *acquis communautaire*, skraćeno *acquis*) zakonodavni je okvir Europske Unije koji čine akumulirano zakonodavstvo, pravni akti i sudske odluke EU, prihvaćanje kojih i primjenu u zemlji kandidatu za EU prate u EU.

² Autor iznosi svoje osobne stavove o ovoj zahtjevnoj multidisciplinarnoj temi.

³ **Commission of the European Communities, 1988.** "Internal market and industrial cooperation", Statute for the European Company, Internal market White Paper, point 137, Bulletin of the European Communities, Supplement 3/88, Memorandum COM(88) 320 final on 8 June 1988 [http://aei.pitt.edu/1114/1/european_company_white_paper.pdf]

⁴ Commission of the European Communities, tj. Komisija Europskih zajednica ili Komisija EZ

⁵ Unutarnje tržište EU moralo bi biti područje bez unutarnjih granica, na kojemu se slobodno kreću robe, osobe, usluge i kapital i na kojemu je tržišnim subjektima osigurano nesmetano sudjelovanje i funkcioniranje u slobodnoj tržišnoj utakmici, a što je u suglasju sa zajamčenim slobodama građana EU prema Ugovoru o osnivanju Europske zajednice.

dobno poštovanje načela javne usluge i osiguranje pouzdane opskrbe električnom energijom normirane kvalitete. Tada je trasiran put uspostavi otvorenoga i konkurencijskoga unutarnjega energetskega tržišta EU⁶, put novim tržišnim odnosima i današnjoj organizaciji elektroenergetskoga sektora, kako u EU, tako i u RH koja je također zahvaćena tim promjenama.

Elektroprivredne tvrtke nekih zemalja EU imale su do tada monopolističku tržišnu poziciju i bile su u državnome vlasništvu, a funkcionirale su unutar uskih nacionalnih tržišnih okvira u skladu s političkim konceptom tih zemalja prema kojemu su njihova proizvodnja, prijenos i distribucija električne energije tretirani kao prirodni monopol i javno dobro tih država. Državni nadzor nad elektroenergetskim sektorima, monopolistička pozicija elektroprivrednih tvrtki i izostanak samoregulirajućih tržišnih mehanizama u tim su zemljama imali za posljedicu netržišnu cijenu električne energije koja je često bila u funkciji vođenja socijalne politike. Ekonomičnost poslovanja i razvitak elektroprivrednih tvrtki nisu bili u fokusu interesa ni države kao vlasnika, niti menadžmenta, što je imalo loše posljedice za te tvrtke koje su upravljale značajnim nacionalnim resursima i za gospodarstva njihovih zemalja.

Da bi u EU riješili navedene probleme potrebno je bilo urediti usklađeno i učinkovito zajedničko energetske tržište i energetske sektor zemalja članica EU. Procjenjujući da je u EU potrebno formirati unutarnje otvoreno tržište električne energije koje bi pridonijelo povećanju učinkovitosti elektroenergetskoga sustava i konkurentnosti gospodarstva, snižavanju cijena, višem standardu usluga i većoj sigurnosti opskrbe energijom, u EU je godine 1990. započeo proces liberalizacije tržišta energije i deregulacije energetskega sektora. Od tada se postupno usuglašavaju osnovni ciljevi energetske politike EU, a to su: osiguranje opskrbe energijom, integracija energetskega tržišta EU, osiguranje usklađenosti energetske politike s ciljevima održivoga razvitka racionalnim korištenjem energije i razvijanjem obnovljivih izvora i promicanje istraživanja i tehnološkog razvitka u energetici. To je bila osnova za početak velikih promjena u energetskega sektoru EU i u elektroprivrednoj djelatnosti EU kao njegovom integralnome dijelu. Tako je, nakon nekih zemalja izvan EU, proces liberalizacije i deregulacije zahvatio zemlje EU, u kojima se i danas odvija.

---

⁶ Energetskega tržište EU najveće je konkurencijsko tržište električne energije i prirodnoga plina na svijetu.

2.1. Pravno uređenje tržišta električne energije i elektroenergetskoga sektora EU

Pravno uređenje tržišta električne energije i elektroenergetskoga sektora EU započelo je godine 1990. donošenjem dviju direktiva⁷. Prva, Direktiva Vijeća 90/377/EEC od 29. lipnja 1990. o postupku Zajednice za poboljšanje transparentnosti cijena prirodnoga plina i električne energije za industrijske kupce⁸, daje smjernice koje omogućuju smanjenje cijena prirodnoga plina i električne energije i veću konkurentnost gospodarstva EU. Druga, Direktiva Vijeća 90/547/EEC od 29. listopada 1990. o tranzitu električne energije prijenosnim mrežama⁹, daje smjernice koje omogućuju veću integraciju tržišta izgradnjom dovoljno interkonekcijskih vodova i onemogućuju operatora mreže u nekoj zemlji EU da ometa razmjenu električne energije među drugim zemljama u EU, što pridonosi ekonomskoj i socijalnoj koheziji u EU.

Pravno uređenje elektroenergetskoga sektora EU i dalje formiranje unutarnjega tržišta električne energije nastavilo se sljedećih godina donošenjem „paketa“ energetske propisa i njihovom primjenom u praksi. Do danas su donesena takva tri paketa energetske propisa EU, a čine ih direktive i uredbe¹⁰.

Prvi paket energetske propisa EU čine dvije direktive, od kojih se na električnu energiju odnosi Direktiva 96/92/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 19. prosinca 1996. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije¹¹. Ta Direktiva potiče uspostavu unutarnjega tržišta električne energije, utvrđuje zajednička pravila za pristup tržištu, za organizaciju i funkcioniranje elektroenergetskoga sektora i za vođenje odvojenih računa za proizvodnju, prijenos i distribuciju električne energije, utvrđuje kriterije i postupke koji se primjenjuju u natjecajnim postupcima, u davanju odobrenja za izgradnje novih energetske ka-

---

⁷ Direktive su smjernice zemalja članica EU koje se pretvaraju (transponiraju) u nacionalno zakonodavstvo.

⁸ Official Journal L 185, 17/07/1990 p. 0016 - 0024

⁹ Official Journal L 313, 13/11/1990 p. 0030 - 0033

¹⁰ Direktive i uredbe najvažniji su pravni akti EU u energetske sektoru EU. Direktive služe približavanju prava država članica EU, a uredbe služe potpunom ujednačavanju njihovih prava i primjenjuju se izravno. Direktive daju samo pravni okvir i ostavljaju mogućnost izbora rješenja koja najbolje odgovaraju zemlji koja ih primjenjuje. Direktivama se zadaje cilj koji se mora postići, pa one obvezuju na rezultate koji se njima ostvaruju, ali se izbor forme i metode provedbe prepušta nacionalnim vlastima. Dakle, države članice obvezne su primijeniti direktivu u svome nacionalnome sustavu, ali pritom imaju slobodu izbora forme. No, ako država članica EU nepravilno primijeni smisao direktive ili to uopće ne učini u zadanome roku, na osnovi prakse Suda Europskih zajednica uspostavljeno je pravilo da se pred nacionalnim tijelima države članice EU fizička ili pravna osoba može izravno pozivati na direktivu i na prava koja iz nje proizlaze.

¹¹ Official Journal L 027, 30/01/1997 p. 0020 - 0029

paciteta i u radu sustava, zahtijeva nediskriminirajuće kriterije za otvaranje tržišta proizvodnje i za postupke odobrenja i natječaja, zahtijeva centralno upravljanje i kontrolu prijenosnih sustava, definira zadatke operatora prijenosnih sustava za koje zahtijeva barem neovisnost menadžmenta o drugim djelatnostima, zahtijeva provođenje nediskriminirajuće prakse i objavljivanje nediskriminirajućih tarifa za korištenje prijenosne i distribucijske mreže, itd. Prema toj Direktivi države članice EU mogu nametnuti distribucijskim poduzećima obvezu opskrbe određenih kupaca uz jednake uvjete.

No, Direktiva 96/92/EC nije ostvarila očekivane ciljeve formiranja unutarnjega tržišta električne energije i njegovoga boljega funkcioniranja. Uočeni su nedostaci u liberalizaciji elektroenergetskoga sektora, kao npr.: nije porasla razina konkurencije, nije smanjen rizik ovladavanja tržištem i grabežljivog ponašanja, nisu onemogućene diskriminacijske tarife za prijenos i distribuciju (pravo pristupa mreži treće strane, objava tarifa prije stupanja na snagu), izostala je zaštite prava malih i „ranjivih“ kupaca, itd., što je zahtijevalo donošenje odgovarajućih odredaba. Zato se na summitu u Lisabonu 23. i 24. ožujka 2000. sastalo Vijeće Europe koje je zahtijevalo da se ubrzaju poslovi na postizanju potpune operativnosti unutarnjeg tržišta EU. Ta tzv. *Lisabonska strategija/agenda* sadrži niz reformi kojima se željelo postići da EU „do 2010. postane najkonkurentnije i najdinamičnije gospodarstvo svijeta utemeljeno na znanju, sposobno za održivi gospodarski rast s većim brojem i kvalitetnijim radnim mjestima te većom socijalnom kohezijom“ (European Council, 2000)¹². Zatim su ti ciljevi prošireni - u Göteborgu zaštitom okoliša (European Council, 2001) i u Barceloni poticanjem istraživačkih i inovacijskih aktivnosti radi smanjenja jaza između EU i glavnih konkurenata (European Council, 2002).

Budući da je slobode građanima EU – koje su zajamčene Ugovorom o osnivanju Europske zajednice, moguće ostvariti jedino na potpuno otvorenom konkurencijskom tržištu, trebalo se djelovati u tome smjeru. Tada je započela izrada novih energetske propisa koji na unutarnjem energetske tržištu EU moraju kupcima omogućiti slobodan izbor opskrbljivača, a opskrbljivačima slobodnu isporuku kupcima. Da bi se postigla operativnost takvoga tržišta, bilo je potrebno riješiti problem pristupa mreži, problem tarifa i različite razine otvorenosti tržišta pojedinih država članica EU. Zbog tih se razloga u zemljama EU moralo postupno ukidati državnu regulaciju elektroenergetskoga sektora i monopolističku tržišnu poziciju elektroprivrednih tvrtki. Dijelove elektroprivrednih tvrtki koji imaju obilježja komercijalne djelatnosti valjalo je prepustiti konkurencijske tržištu i

---

¹² **Boromisa, M.A., 2004.**, „Hrvatska i Lisabonska strategija: Približavanje ciljevima?“, Poglavlje 9. u knjizi skupine autora Pridruživanje Hrvatske Europskoj Uniji, Izazovi ekonomske i pravne prilagodbe, Institut za javne financije, Zagreb, str. 200

time ih prisiliti na učinkovitije poslovanje, a dio koji čine nekomercijalne (regulirane) djelatnosti tih tvrtki mogao je ostati u vlasništvu i pod kontrolom države. Na tako liberaliziranome i dereguliranome tržištu električne energije EU¹³ konkurencijske bi odnose morali omogućiti, na strani ponude - ukidanje pravnih i administrativnih prepreka slobodnom ulasku dobavljača električne energije i, na strani potražnje - sloboda kupaca električne energije u izboru dobavljača. Na taj se način željelo da u EU liberalizacija tržišnoga poslovanja, otvaranje tržišta konkurenciji i uvođenje tržišnih regulacijskih i nadzornih mjera povećaju učinkovitost tržišnih subjekata i ekonomskoga prostora EU.

Drugi paket energetske propisa EU donesen je da bi se osiguralo funkcioniranje tržišnoga natjecanja na unutarnjem energetske tržištu EU i nepristran pristup mreži, a time bi se konkretno poduprli ciljevi Lisabonske agende. U drugome paketu energetske propisa EU na električnu se energiju odnose:

1. Uredba (EC) br. 1228/2003 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu razmjenu električne energije¹⁴,
2. Direktiva 2003/54/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i opoziv Direktive 96/92/EC¹⁵ i
3. Direktiva 2005/89/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 18. siječnja 2006. o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe električnom energijom i ulaganja u infrastrukturu¹⁶.

Uredba (EC) br. 1228/2003 regulira pristup mreži za prekogranične razmjene i navodi načela upravljanja mrežnim zagušenjem. Ta je Uredba donesena sa ciljem da se intenzivira trgovanje električnom energijom i time pridonese otvaranju i normalnom funkcioniranju konkurencijskoga tržišta EU.

Direktiva 2003/54/EC utvrđuje opća pravila za organizaciju sektora koja, uz praćenje sigurnosti opskrbe i tehnička pravila, obuhvaćaju obvezu javne usluge i zaštite kupaca. Ta se obveza odnosi na nepristranost država članica u odnosu na prava i obveze elektroprivrednih poduzeća; na sigurnost opskrbe, redovitost i kvalitetu cijena električne energije; na pravo treće strane za pristup sustavu; na osigurano korištenje javnom uslugom za kupce-kućanstva i po potrebi za malo poduzetništvo; na mogućnost određivanja opskrbljivača u obvezi; na mjere za zaštitu krajnjih kupaca (osjetljivih kupaca u izbjegavanju iskapčanja i kupaca u udaljenim područjima); na pravo povlaštenih kupaca na promjenu opskrbljivača;

---

¹³ U EU električna energija pripada obveznoj usluzi od općega interesa na koju ima pravo svaki europski građanin, uz pretpostavku redovitoga plaćanja.

¹⁴ Official Journal of the European Union L 176/1, 15.7.2003.

¹⁵ Official Journal of the European Union L 176/37, 15.7.2003.

¹⁶ Official Journal of the European Union L 33/22, 4.2.2006.

na ekonomske poticaje za održavanje i izgradnju potrebne mrežne infrastrukture; itd. Ta Direktiva propisuje kriterije i postupke za ponudbene pozive i autorizaciju izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Njome se utvrđuju pravila za rad, organizaciju i funkcioniranje elektroenergetskoga sektora prema kojima je potrebno razdvojiti mrežne djelatnosti (prijenos i distribuciju električne energije) od proizvodnje električne energije i opskrbe električnom energijom. Utvrđuje se i potreba imenovanja operatora prijenosnoga sustava i operatora distribucijskoga sustava koji, kada su dio vertikalno integriranoga poduzeća, moraju biti neovisni o ostalim djelatnostima najmanje u smislu svoga pravnoga oblika, organizacije i odlučivanja. Tom se Direktivom ne stvara obveza odvajanja vlasništva imovine mrežnih operatora od vertikalno integriranoga poduzeća u zemljama članicama EU (dakle, isto vrijedi i za zemlje kandidate za članstvo u EU, pa i za RH). Ta Direktiva utvrđuje pravo pristupa treće strane prijenosnim i distribucijskim sustavima, bez pristranosti, uz uvjet da postoje potrebni kapaciteti. Tom se Direktivom uvodi obveza država članica da imenuju nadležna regulacijska tijela definiranih ovlasti i neovisna o interesu elektroprivrednih poduzeća.

Direktiva 2005/89/EC utvrđuje mjere zaštite sigurnosti opskrbe električnom energijom kojima se u EU osigurava pravilno funkcioniranje unutarnjega tržišta, odgovarajuća razina interkonekcija među državama članicama, odgovarajuća razina proizvodnih kapaciteta i ravnoteža među ponudom i potražnjom. Budući da se u EU investiranje u mrežnu infrastrukturu smatra ključnim za sigurnost opskrbe električnom energijom i za uspostavu jedinstvenoga tržišta električne energije, države članice EU obvezuju se pravilno održavati i razvijati mrežnu infrastrukturu i odrediti opće, transparentne i nediskriminirajuće politike za sigurnu opskrbu električnom energijom i ulogu i odgovornosti tržišnih subjekata.

Prije donošenja Direktiva 2005/89/EC, Vijeće Europe je godine 2005. zaključilo da je napredak u postizanju lisabonskih ciljeva spor i nedostatan, a rezultati primjene neujednačeni. Uočene slabosti morala je ukloniti tzv. *Revidirana Lisabonska strategija* (European Council, 2005.) koja je na razini EU i na nacionalnim razinama akciju usmjerila na tri ključna područja - atraktivnost Europe za ulaganja i rad, rast zasnovan na znanju i inovacijama i veći broj i bolja radna mjesta. Ta strategija predviđa da je za, npr. povećanje atraktivnosti Europe za ulaganja i rad potrebno proširiti i produbiti unutarnje tržište, osigurati otvorena i konkurencijska tržišta unutar i izvan Europe, poboljšati europsku i nacionalnu regulativu i proširiti i poboljšati europsku infrastrukturu.

Iako rezultati primjene drugoga paketa energetske propisa EU nisu ocijenjeni optimalnima, njegova je primjena predstavljala značajan korak prema uspostavi zajedničkoga unutarnjega tržišta i prema međusobnom otvaranju tržišta zemalja članica EU, a rad na ostvarivanju tih ciljeva morao se u EU nastaviti.

2.2. Usklađivanje zakonodavstva i ustroja elektroenergetskoga sektora RH sa zahtjevima EU

Usklađivanje u RH s pravnim uređenjem elektroenergetskoga sektora EU započelo je poslije ožujka 2000. donošenjem Lisabonske agende i traje do danas. Na značaj nastupajućih promjena u RH ukazuje činjenica da je u RH energetska sektor osnova gospodarstva i razvitka i da taj sektor raspolaže najvrednijim gospodarskim resursima o kojima ovise sigurnost, stabilnost i neovisnost gospodarstva.

U RH su godine 2001. pokrenute reforme energetske sektora kojima je postupno moralo biti dokinuto monopolističko poslovanje i kojima se moralo otvoriti energetska tržišta i uvesti konkurencija u poslovanje, a bitne je točke reforme - „restrukturiranje, konkurenciju i tržišta, regulaciju i vlasništvo“¹⁷ bilo potrebno postupno realizirati.

Provođenje reformi zahtijevalo je odgovarajući zakonski okvir koji bi omogućio liberalizaciju tržišta energije i deregulaciju energetske sektora. Zato je u srpnju 2001. Hrvatski sabor donio pet energetske zakona (NN 68/01)¹⁸ kojima je propisana uspostava tržišnih uvjeta poslovanja i institucionalizirana obveza javne usluge, a u ožujku 2002. donesen je Zakon o privatizaciji Hrvatske elektroprivrede d.d. (NN 32/2002.). Tako je elektroenergetski sektor RH dobio osnovu za funkcionalni preustroj.

Od tada se HEP, centralizirana vertikalno integrirana tvrtka u državnome vlasništvu, restrukturira u tržišno orijentirano i javno regulirano poduzeću čiju osnovnu (temeljnu) djelatnost (core business) čine proizvodnja, prijenos i distribucija električne energije i opskrba električnom energijom. U godini 2002. dotadašnje se direkcije cjelovitoga poduzeća HEP d.d. izdvajaju u trgovačka društva HEP Operator prijenosnog sustava d.o.o.¹⁹, HEP Operator distribucijskoga sustava d.o.o.²⁰ i HEP Proizvodnja d.o.o., a godine 2003. formiraju se HEP Opskrba d.o.o. i druga trgovačka društva. Postupno se HEP formira u koncern, grupaciju vertikalno integriranih društava na čelu sa vladajućim društvom HEP d.d. koje obavlja funkciju korporativnoga upravljanja HEP skupinom i jamči uvjete za sigurnu i pouzdanu opskrbu kupaca energijom.

---

¹⁷ **Jamasb, T. i Pollitt, M.**, 2005. “Electricity Market Reform in the European Union: Review of Progress toward Liberalization & Integration”, Working Papers 0503, Massachusetts Institute of Technology, Center for Energy and Environmental Policy Research, Cambridge (USA), str.2

¹⁸ Od ovih pet energetske zakona, koji su poslije mijenjani i dopunjavani, na elektroenergetski sektor odnose se Zakon o energiji, Zakon o tržištu električne energije i Zakon o regulaciji energetske djelatnosti.

¹⁹ HEP Operator prijenosnog sustava d.o.o. (u daljem tekstu: HEP OPS d.o.o.)

²⁰ HEP Operator distribucijskog sustava d.o.o. (u daljem tekstu: HEP ODS d.o.o.)

U HEP skupini RH stopostotni je vlasnik HEP d.d., a HEP d.d. je stopostotni vlasnik 13 ovisnih društava (12 d.o.o. i Nastavno-obrazovnog centra) i pedesetpostotni vlasnik TE Plomin d.o.o. i NE Krško d.o.o.²¹.

U HEP grupi jasno su upravljački, računovodstveno i pravno odvojena društva koja obavljaju regulirane djelatnosti prijenosa i distribucija (HEP OPS d.o.o. i HEP ODS d.o.o.) od društava koja obavljaju neregulirane djelatnosti proizvodnje i opskrbe (HEP Proizvodnja d.o.o. i HEP Opskrba d.o.o.). Njihovo međusobno vlasničko odvajanje nije provedeno zato što to ne zahtijevaju važeći energetske propisi EU. Tako su sa drugim paketom energetskih propisa EU usklađeni energetske zakoni RH i uređenje HEP skupine.

Nakon donošenja zakonskoga okvira u RH formirana su dva pravna subjekta: Vijeće za regulaciju energetskih djelatnosti (VRED) i Hrvatski nezavisni operator sustava i tržišta d.o.o. (HNOSIT) koji su kasnijim promjenama zakona ugašeni. Tada su formirani Hrvatska energetska regulatorna agencija – HERA i Hrvatski operator tržišta energije d.o.o. (HROTE) koji djeluju od godine 2005. do danas.

Zakonom o regulaciji energetskih djelatnosti (NN 68/2001.) osnovan je VRED kao neovisna pravna osoba za obavljanje poslova definiranih tim Zakonom. Novi Zakon o regulaciji energetskih djelatnosti (NN 177/2004.) ugasio je VRED i kao pravnoga sljednika osnovao Hrvatsku energetske regulatornu agenciju – HERA. Ta je Agencija samostalna, neovisna i neprofitna javna ustanova osnovana radi uspostave i provođenja regulacije energetskih djelatnosti, prema načelima tržišnoga poslovanja, u skladu s pravilima i mjerama za zaštitu tržišnoga natjecanja. Osnivač je Agencije RH, osnivačka prava ostvaruje Vlada RH, a za svoj rad Agencija odgovara Hrvatskome saboru. Brojne obveze, nadležnosti i odgovornosti Agencije propisane su ovim Zakonom i pojedinačnim odredbama drugih zakona koji su na snazi.

Odlukom Vlade RH HEP d.d. je u HEP-u osnovao trgovačko društvo HNOSIT za vođenje elektroenergetskoga sustava i za organiziranje tržišta električne energije (NN 1/2002.). Zatim je Zakon o tržištu električne energije (NN 177/2004.) ugasio HNOSIT i obvezao HEP d.d. na osnivanje trgovačkoga društva za obavljanje regulirane djelatnosti organiziranja tržišta električne energije kao javne usluge koje će postati vlasništvo RH. Vođenje elektroenergetskoga sustava iz HNOSIT integrira se u HEP OPS d.o.o, a od organiziranja tržišta električne energije iz HNOSIT osniva se HROTE. Najvažnija je djelatnost HROTE donošenje i provedba Pravila djelovanja tržišta električne energije koja uređuju odnose i odvijanje tržišnih aktivnosti i utvrđivanje obveza i odgovornosti tržišnih sudionika. Djelatnost HROTE nadzire HERA.

---

²¹ NE Krško d.o.o. trgovačko je društvo izvan HEP grupe.

3. Promjene na tržištu električne energije EU i RH od 2007. do kraja godine 2009.

U primjeni drugoga paketa energetske propisa EU uočene su slabosti u tržišnoj organizaciji, npr.:

1. vertikalno integrirane elektroprivredne tvrtke i dalje su monopolisti i nadziru mrežnu infrastrukturu;
2. nedostaju prekogranični kapaciteti, što otežava međudržavno trgovanje energijom;
3. nedostatna je transparentnost u prodaji, što povećava rizike poslovanja i ugrožava tržišne funkcije;
4. nedovoljne su regionalna suradnja i sigurnost investitora u isplativost ulaganja;
5. zamjetan je administrativni utjecaj na cijene električne energije;
6. upravljačko, računovodstveno i pravno razdvajanje djelatnosti vertikalno integriranih elektroprivrednih tvrtki ne jamči samostalan, neovisan i nepristran rad njihovih mrežnih operatora;
7. vertikalno integrirane elektroprivredne tvrtke ne mogu osigurati pošteno tržišno natjecanje sve dok su mrežni operatori dio iste tvrtke, jer su u istoj tvrtki interesi zajednički.

Utvrđeno je da je za liberalizaciju i kvalitetno funkcioniranje zajedničkoga tržišta električne energije EU potrebno razdvojiti vlasništvo u vertikalno integriranim elektroprivrednim tvrtkama, što bi moralo povećati neovisnost mrežnih operatora, omogućiti klijentima nediskriminirajući pristup mrežama i lakši pristup tržištu, veći i slobodniji izbor dobavljača i niže cijene električne energije.

Da bi osigurala energetske sigurnost, jedan od prioriteta EU, Komisija EZ založila se za dalju liberalizaciju energetske sektora²², za uklanjanje smetnji u prekograničnoj trgovini, za bolje funkcioniranje i jačanje zajedničkoga tržišta, za razbijanje neučinkovitih energetske kartela, za ujednačavanje ovlasti nacionalnih regulatora i njihovu neovisnost o vladama i za institucionalno nemiješanje kod preuzimanja domaćih kompanija, i smatra da će to riješiti bolji provedbeni propisi nacionalnih zakonodavstava.

Zbog svega je navedenoga Komisija EZ budućim energetske propisima EU htjela vlasnički razdvojiti mrežnu infrastrukturu od proizvodne i opskrbe djelatnosti, što je izazvalo brojne prijepore među zemljama EU, energetske kompanije kojih nisu željele rasprodati svoju mrežnu infrastrukturu.

---

²² **DPA, 2007.** „Liberalizacija gospodarstva EU ide presporo“, Poslovni dnevnik, 19. ožujak 2007., Zagreb [http://www.poslovni.hr/vijesti/liberalizacija-gospodarstva-eu-ide-presporo-37168.aspx]

Na dalje pravno uređenje tržišta električne energije i elektroenergetskoga sektora EU značajan su učinak imale procjene utjecaja provedenih normativnih promjena na elektroenergetski sektor i na tržišne odnose u EU. Takvom procjenom u dokumentu *Impact Assessment*²³ Komisija EZ godine 2007. utvrdila je potrebu snažnijega razdvajanja operatora prijenosnoga sustava²⁴ od vertikalno integrirane elektroprivredne tvrtke, pa je za TSO predvidjela primjenu jedne od dviju opcija: potpuno vlasnički razdvojiti TSO ili TSO formirati kao neovisan operator sustava²⁵. U tome dokumentu Komisija EZ zaključuje da koristi od daljega razdvajanja distribucijske razine uglavnom nisu veće od troškova i da se u odnosu na potrebne resurse čini nesrazmjernim otići korak dalje u forsiranju razdvajanja te djelatnosti. To znači da operatori distribucijskoga sustava²⁶ mogu ostati dijelom vertikalno integriranih elektroprivrednih tvrtki.

Pošto je u ožujku 2007. Europsko vijeće usvojilo smjernice razvitka energetske politike i dvogodišnji akcijski plan stvaranja zajedničke energetske politike, Komisija EZ je u jesen 2007. predložila provedbene mjere za akcijski plan, a one su uključivale i nacrt novoga, trećega paketa energetske propisa EU. No, nacrt trećega paketa energetske propisa EU nije dobio suglasnost svih zemalja članica EU zato što su u njemu bili ugrađeni poznati stavovi Komisije EZ o vlasničkom razdvajanju prijenosne mrežne infrastrukture iz vertikalno integriranih elektroprivrednih tvrtki (dvije opcije).

Predviđajući da bi posljedica takvoga prijedloga Komisije EZ mogla biti propast nekih od najvećih europskih kompanija i zabrinute zbog negativnih socijalnih posljedica, dvije su se najveće zemlje i osnivači EU - Njemačka i Francuska, zajedno s još šest zemalja EU (Austrija, Grčka, Slovačka, Luksemburg, Bugarska i Latvija), usprotivile takvoj namjeri eurobirokrata. Njemačka i Francuska usprotivile su se argumentima Komisije EZ - da je ISO opcija minimalna razina razdvajanja potrebna za funkcioniranje tržišta i alternativa potpunom vlasničkom razdvajanju TSO, stavom da je ISO opcija vrsta vlasničkoga razdvajanja i zato se ne može predstavljati kao prava alternativa potpunom vlasničkom razdvajanju.

Da bi ublažila „disonantne tonove“ unutar EU, otklonila mogućnost „urušavanja temelja” reforme energetske sektora EU i omogućila zaštitu nacionalnih interesa nezadovoljnih zemalja, Komisija EZ je svoj prijedlog organiziranja TSO

---

²³ **Commission of the European Communities, 2007.** „Impact Assessment“, Commission Staff Working Document, Brussels, SEC(2007) 1179, 19. 09. 2007. [http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/2007_09_19_impact_assessment.pdf]

²⁴ Operator prijenosnog sustava (engl. Transmission System Operator – TSO) ili u daljem tekstu: TSO

²⁵ Neovisni operator sustava (engl. Independent System Operator – ISO) ili u daljem tekstu: ISO

²⁶ Operator distribucijskog sustava (engl. Distribution System Operator – DSO) ili u daljem tekstu: DSO

(dvije opcije: vlasničko razdvajanje²⁷ i ISO) dopunila i trećom ravnopravnom opcijom - nezavisni operator prijenosa²⁸. Postignut je kompromis 6. lipnja 2008., čime je uvažena i činjenica da je francuski operator RTE već uhodan i dobro funkcionira kao ITO unutar vertikalno integrirane grupe Electricité de France (EdF). Nesuglasice su ublažene, jer je kao alternativa OU, uz ISO prihvaćena i ITO opcija, čime je energetskim kompanijama omogućeno zadržavanje vlasništva nad prijenosnim mrežama²⁹. Na taj način uvedena ITO opcija nazvana je *Treći put*³⁰ razdvajanja.

Uz problem usuglašavanja novih energetskih propisa EU, Komisija EZ suočena je i s problemom neispunjavanja i kršenja zahtjeva iz važećega drugoga paketa energetskih propisa EU, zbog čega je 2009. pokrenula pravne postupke protiv povrede prava EU protiv 25 zemalja članica EU-27³¹.

Nakon dugoga usuglašavanja stavova zemalja članica EU u srpnju godine 2009., konačno je donesen i *treći paket energetskih propisa EU* u kojemu se na električnu energiju odnose:

1. Uredba (EC) br. 713/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o osnivanju Agencije za suradnju energetskih regulatora³²,
2. Uredba (EC) br. 714/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i opoziv Uredbe (EC) br. 1228/2003³³ i
3. Direktiva 2009/72/EC Europskog Parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i opoziv Direktive 2003/54/EC³⁴.

Uredba (EC) br. 713/2009 propisuje osnivanje Agencije za suradnju energetskih regulatora³⁵, a svrha joj je olakšati savjetodavni postupak, koordinaciju i suradnju među regulacijskim tijelima država članica i među tim tijelima i Komisijom

---

²⁷ Vlasničko razdvajanje (engl. Ownership Unbundling – OU) ili u daljnjem tekstu: OU

²⁸ Neovisni operator prijenosa (engl. Independent Transmission Operator – ITO) ili u daljnjem tekstu: ITO

²⁹ **Kammer, J. i Freedman, R., 2009.** „MEPs give green light to further liberalisation of EU electricity and gas markets“, Press Service, REF.: 20090421/PR54056, Brussels, 22-4-2009 [<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20090421IPR54056+0+DOC+XML+V0//EN>]

³⁰ **Groenendijk, W.P., 2009.** „Unbundling under the Third Energy Package“, May 17th, 2009, [<http://www.energypolicyblog.com/2009/05/17/unbundling-under-the-third-energy-package/>]

³¹ Od zemalja EU ovi pravni postupci nisu pokrenuti jedino protiv dviju malih otočnih zemalja EU, Malte i Cipra.

³² Official Journal of the European Union L 211/1, 14.8.2009.

³³ Official Journal of the European Union L 211/15, 14.8.2009.

³⁴ Official Journal of the European Union L 211/55, 14.8.2009.

³⁵ Agency for the Cooperation of Energy Regulators (u daljnjem tekstu: ACER) tijelo je Zajednice s pravnom osobnošću.

EZ, radi učvršćivanja i boljega funkcioniranja unutarnjega tržišta električne energije i prirodnoga plina i bolje međusobne suradnje na razini Zajednice. Bitnijim zadaćama koje je dobila ACER pripada nadzor regionalne suradnje među TSO u sektorima električne energije i plina i izvršenje zadaća europske mreže TSO-a za električnu energiju (ENTSO-E) i za plin (ENTSO-G).

Uredba (EC) br. 714/2009 u svome uvodnome dijelu zaključuje da se unutarne tržište električne energije postupno uvodi u cijeloj Zajednici od godine 1999. i da su opozvana Uredba i Direktiva značajno pridonijele stvaranju takvoga tržišta, ali da u Zajednici još uvijek postoje prepreke za prodaju električne energije pod jednakim uvjetima, bez diskriminacije i pogodovanja i da ne postoje nepristran pristup mreži i jednako učinkovita razina regulacijskoga nadzor u svim državama članicama. Zbog toga je cilj ove Uredbe odrediti poštena pravila za prekograničnu razmjenu električne energije, potaknuti konkurentnost na unutarnjem tržištu električne energije i osigurati uspostavu dobro organiziranoga i transparentnoga veleprodajnoga tržišta s visokom razinom sigurnosti opskrbe električnom energijom. Tom se Uredbom osniva ENTSO-E i utvrđuju se njegove zadaće, među kojima se ističe donošenje mrežnih pravila u skladu s okvirnim smjernicama koje je izradila ACER. Nadzor nad izvršenjem zadataka ENTSO-E obavlja ACER.

Direktiva 2009/72/EC u 68 točaka uvodnoga dijela navodi osnovu i razloge njezinoga donošenja i opoziva Direktive 2003/54/EC. Glavni razlozi za donošenje ove Direktive jesu postizanje osnovnih ciljeva energetske politike EU, a to su učinkovitost unutarnjega tržišta EU, sigurnost opskrbe potrošača energijom i ublaživanje klimatskih promjena, a koji bi morali biti ostvarivi na višoj razini nego do tada.

Ova Direktiva daje smjernice i utvrđuje:

1. zajednička pravila za proizvodnju, prijenos, distribuciju i opskrbu električne energije;
2. odredbe o zaštiti potrošača;
3. pravila organizacije i funkcioniranja elektroenergetskoga sektora;
4. pravila koja omogućuju otvoren (slobodan) pristup tržištu;
5. kriterije i postupke za objavu natječaja i za davanje autorizacije;
6. kriterije i postupke za rad sustava.

Ta Direktiva utvrđuje obvezu javne usluge i zaštite potrošača, kao npr. mogućnost da države nametnu obvezu pružanja javnih usluga subjektima koji posluju u elektroenergetskom sektoru, pravo na opću uslugu³⁶ kupcima kategorije kućanstva

---

³⁶ Pravo na opću uslugu uključuje pravo na opskrbu električnom energijom određene kvalitete unutar teritorija države po prihvatljivim, lako i jasno usporedivim, razvidnim i nepristranim cijenama.

(po odluci države i malom poduzetništvu), mogućnost imenovanja opskrbljivača u obvezi, obvezu distribucijskih poduzeća da priključuju kupce po utvrđenim uvjetima, mjere za zaštitu krajnjih kupaca (posebno u udaljenim područjima) i osjetljivih kupaca (energetsko siromaštvo, zabrana iskapčanja u kriznim razdobljima), ostvarivu mogućnost povlaštenome kupcu da na jednostavan način promijeni opskrbljivača, ovlasti regulacijskih tijela, poticanje regionalne suradnje, sprečavanje pristranoga i antikonkurencijskoga ponašanja TSO, itd. Isto tako, ova Direktiva utvrđuje postupak autorizacije i uvjete pokretanja natječajnih postupaka za nove proizvodne kapacitete. Ipak, u fokusu ove su Direktive prijenosni sustav i njegovo organiziranje i funkcioniranje.

Ta Direktiva redefinira TSO kao svaki subjekt koji je vlasnik prijenosnoga sustava, precizira uvjete, prava i obveze TSO i utvrđuje postupak imenovanja i certificiranja TSO. Ona definira i uvjete, prava i obveze zemalja EU da prema jednoj od triju ravnopravnih opcija organiziraju TSO: ili kao vlasnički razdvojen TSO (OU), ili kao neovisni operator sustava (ISO), ili kao neovisni operator prijenosa (ITO), uz napomenu da je primjena ISO ili ITO moguća ako je na dan 3. rujna 2009. prijenosni sustav pripadao vertikalno integriranome subjektu.

Kod OU opcije TSO i vlasnik mreže moraju biti međusobno odvojeni organizacijski, poslovno, interesno i vlasnički od vertikalno integrirane elektroprivredne tvrtke, pa prijenosne električne mreže ne mogu ostati vlasništvo matične tvrtke, a TSO subjekti moraju biti izvan ustroja i utjecaja matične tvrtke.

Kod ISO opcije država mora odrediti subjekt izvan vertikalno integrirane elektroprivredne tvrtke koji preuzima vođenje prijenosne mreže i odgovornosti TSO, koji je poslovno i interesno odvojen od matične tvrtke i vlasnika mreže i koji je izvan njihove kontrole. Imovina ovoga ISO³⁷ mora biti u vlasništvu posebne pravne osobe koja može biti dio matične tvrtke.

Kod ITO opcije TSO ostaje unutar vertikalno integrirane elektroprivredne tvrtke, ali s pripadajućom imovinom u svome vlasništvu i sa zajamčenom neovisnošću o matičnoj tvrtci. Taj ITO mora imati Upravu i Nadzorni odbor koji su neovisni o matičnoj tvrtci i s njom nemaju zajedničke službe, ne smije prenositi povjerljive informacije u matičnu tvrtku i sl. Da bi ITO funkcionirao neovisno, bit će nametnuti vanjski neovisni i strogi regulacijski uvjeti i nadzor međusobnih odnosa matična tvrtka - ITO.

Ta Direktiva potiče u EU uspostavu učinkovite suradnje među TSO-ima, tj. regionalnu solidarnost, izvješćivanje, razvitak komercijalnih i mrežnih kodova, koordinaciju rada mreža, planiranje ulaganja, suradnju na području pratećih usluga i širenje prekograničnih kapaciteta.

---

³⁷ Jedan ISO može u više zemalja preuzeti vođenje prijenosnih mreža i odgovornosti TSO.

Distribucijski sustav može imati jednoga ili više DSO čije je imenovanje obveza države članice, a država može imenovanje zahtijevati od subjekata koji su vlasnici ili su odgovorni za distribucijski sustav. Ta Direktiva precizira uvjete, prava i obveze funkcioniranja i rada DSO koji, kada je dio vertikalno integrirane elektroenergetske tvrtke, mora biti neovisan o ostalim djelatnostima koje se ne odnose na distribuciju najmanje u smislu svoga pravnoga oblika, organizacije i odlučivanja. Ta Direktiva daje smjernice za uvođenje inteligentnih mjernih sustava i za razdvajanje opskrbe djelatnosti od rada mreže. Kupcima na razini maloprodaje DSO mora osigurati dostupnu cjelovitu potrebnu informaciju, nepristran pristup distribucijskoj mreži i pravo da na nepristran način promijene svoga opskrbljivača.

Osim navedenoga, ova Direktiva obrađuje razdvajanje i transparentnost računa, organizaciju pristupa mreži, funkcioniranje nacionalnih regulacijskih tijela, maloprodajna tržišta, zaštitne mjere, odstupanja u primjeni, postupak revizije i izvješćivanje.

Direktiva 2003/54/EC opoziva se na dan 3. ožujka 2011., do kojeg su dana, prema ovoj Direktivi, države članice EU obvezne uskladiti svoj pravni okvir, osim slučaja iz članaka 44. i 49. stavak 2..

3.1. Potrebno usklađivanje u RH sa zahtjevima trećega paketa energetskih propisa EU

Za RH kao kandidata za ulazak u EU energetski propisi EU predstavljaju zadani okvir za usklađivanje zakonodavstva s europskim i za restrukturiranje nacionalne elektroprivrede³⁸, što znači da je u RH potrebno uskladiti najprije zakonodavstvo, a zatim i ustroj elektroenergetskoga sektora RH.

Pri usklađivanju s energetskim propisima EU, autor smatra da je, uz poštovanje propisane forme, važno sadržajno poduprijeti transformaciju elektroenergetskoga sektora RH i uzeti u obzir nacionalne interese. Zato se zalaže da se ispune energetski propisi EU tako da RH očuva vlasništvo i cjelovitost HEP grupe.

U zakonodavstvu RH potrebne su izmjene i dopune Zakona o energiji, Zakona o tržištu električne energije i Zakona o regulaciji energetskih djelatnosti. Prije nego što Vlada RH predloži izmjene i dopune tih zakona RH i pošalje ih u sarsborsku proceduru, sindikati HEP grupe morali bi se izboriti da se o njima izjasni

---

³⁸ U postupku pristupanja RH u članstvo EU za elektroenergetski sektor RH važni su datumi 21. travanj 2008., kada je za pregovarački proces formalno otvoreno Poglavlje 15. Energetika i 27. studeni 2009., kada je ono privremeno zatvoreno.

Gospodarsko-socijalno vijeće³⁹, jer je to pravo mjesto i prilika da sindikati HEP grupe daju svoje mišljenje o izmjenama i dopunama tih zakona RH i tako ispune svoju sindikalnu ulogu.

Budući da su smjernice iz Direktive 2009/72/EC pisane za 27 zemalja članica EU koje u svojim energetske sektorima imaju različite ustroje i interese, mišljenje je autora da su one prilično uopćene i u nekim djelovima zahtijevaju dodatno tumačenje. No, izmjene i dopune tih zakona RH, zato što se odnose na RH, moraju biti jasno i nedvosmisleno napisane, da ne bi zahtijevale dodatno tumačenje.

Zakonska rješenja u elektroenergetskom sektoru RH moraju omogućiti da HERA bude neovisna i snažna agencija širih ovlasti, da se uskladi djelatnost HROTE i da se prilagodi organizacija HEP grupe.

U HEP grupi vladajuće društvo HEP d.d. osnivač je ovisnih društava grupe i vlasnik cjelokupne dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine ovisnih društava koju im je dao u zakup i na upravljanje. Da bi se takva HEP grupe uskladila sa zahtjevima trećega paketa energetskih propisa EU, u RH je potrebno postići stručni, socijalni i politički konsenzus o izboru najpovoljnije ponuđene opcije za restrukturiranje HEP grupe kojim bi se ostvarila najveća društvena i gospodarska korist za RH i njezine građane. O tome su svoj stav iznijele službene instance RH koje od HEP grupe očekuju da na klsterskoj osnovi poveže proizvodnju energetske sektora i postane nositelj rasta i razvitka gospodarstva i zapošljavanja u RH.

Kao jedan od malobrojno preostalih zdravih gospodarskih subjekata u vlasništvu države, HEP grupu bi, po mišljenju autora, svakako valjalo i dalje zadržati u vlasništvu države i očuvati njezinu cjelovitost, naravno uz odvajanje njezinoga upravljanja od pokroviteljstva politike i omogućivanje najkvalitetnijim ljudima da vode taj veoma važan gospodarski sustav RH. Zato autor smatra da bi prema trećem paketu energetskih propisa EU bilo potrebno prihvatiti da se TSO HEP skupine (HEP OPS d.o.o.) organizira kao ITO, a ostali dio HEP grupe i drugi energetske subjekti u RH usklade sa zahtjevima trećega paketa energetskih propisa EU, što bi za RH bilo najpovoljnije moguće rješenje⁴⁰.

Ako bi se HEP OPS d.o.o. organizirao kao ITO, ostao bi i dalje unutar HEP grupe, ali s pripadajućom imovinom u svome vlasništvu, sa zajamčenom neovisnošću o matičnoj tvrtci, s neovisnim funkcioniranjem prema utvrđenim pravilima i s potpuno novim identitetom tvrtke. Vlasnik ovoga ITO bila bi RH.

---

³⁹ Gospodarsko-socijalno vijeće (GSV) čine predstavnici Vlade RH, sindikata i udruge poslodavaca koji suradnjom moraju rješavati gospodarska i socijalna pitanja i probleme.

⁴⁰ Kvalitativnim istraživanjem u HEP grupi autor je utvrdio područja organizacije, poslovanja i vlasništva koja bi valjalo uskladiti s predloženim najpovoljnijim mogućim rješenjem za RH i dobivene je rezultate iznio u nastavku ovoga svoga rada.

Razgraničenje imovine među HEP OPS d.o.o. i ostatkom HEP grupe bit će, bez obzira na prihvaćenu opciju, zahtjevan posao. Budući da je HEP d.d. vlasnik imovine ovisnih društava i u svojim službama radi dio poslova za njih, bit će prijeko potrebno među tim trgovačkim društvima postići suglasnost o podjeli imovine, poslova i ljudi koji ih obavljaju. Iako je ovoga trenutka teško predvidjeti sve teškoće, veći će problem biti podjela zajedničke komunikacijske i informatičke infrastrukture HEP grupe i mrežne infrastrukture na mjestima kontakta prijenosne s proizvodnom i osobito distribucijskom djelatnošću.

I u preostaloj dijelu elektroenergetskih djelatnosti HEP grupe⁴¹ bit će potrebno uskladiti se sa trećim paketom energetske propisa EU, što znači da će se, npr., HEP Proizvodnja d.o.o. za nove kapacitete morati pridržavati utvrđenoga postupka autorizacije i uvjeta pokretanja natječajnih postupaka. HEP ODS d.o.o. smjet će obavljati jedino opskrbu kupaca u nuždi i osjetljivih kupaca, za što je potrebno оформити opskrbljivača u obvezi, ali u svome sastavu neće više smjeti imati djelatnost opskrbe tarifnih kupaca. Nakon izdvajanja, opskrba tarifnih kupaca vjerojatno će ući u sastav HEP Opskrba d.o.o., koja bi tako preuzela gotovo svu opskrbu i naplatu električne energije HEP grupe. Bit će potrebno odlučiti i hoće li nabavu električne energije za sve kupce HEP grupe i dalje obavljati HEP d.d. i HEP Trgovina d.o.o..

4. Je li prijeko potrebna privatizacija dijelova HEP grupe

Promjene u elektroenergetskom sektoru RH ne mogu se analizirati, a da se zaobiđe tema privatizacije, osobito zbog trajnoga nastojanja pojedinaca da prema privatizaciji usmjere nacionalne resurse RH. Zato autor očekuje da će tema privatizacije dijelova HEP grupe uskoro postati veoma aktualna. No, zbog negativnih stavova javnosti prema dosad provedenoj privatizaciji u RH, ta tema, vjerojatno, neće biti izravno nametnuta, ali se može očekivati da će je svojim prijedlozima neizravno isprovocirati interesni lobiji. Zato se pitam: Kome je i zašto potrebna privatizacija trgovačkih društava HEP skupine? Tko bi u privatiziranoj HEP grupa jamčio potreban razvitak infrastrukture i dostignutu razinu sigurnosti i kvalitete usluga? Je li u RH potrebno državni monopol zamijeniti privatnim monopolom i zašto bi on bio bolji?

Privatizacija je nepovratan proces koji traži nužan oprez, osobito kada se privatiziraju važni resursi i gospodarska infrastruktura neke zemlje. Stoga su oprav-

---

⁴¹ Elektroenergetske su djelatnosti HEP grupe proizvodnja, prijenos, distribucija, opskrba i trgovina električnom energijom.

dane dvojbe i otpori prema mogućoj privatizaciji dijelova HEP grupe - jedne od najvrednijih i najvećih tvrtki RH koja gospodari značajnim resursima od ključne važnosti za funkcioniranje gospodarstva i za energetske sigurnost RH. Dvojbe i otpore dodatno produbljuju i osnažuju loša iskustva iz nedavne privatizacije znatnoga dijela gospodarskih subjekata RH (bankarski sektor, telekomunikacije, nekada populzivne i izvozno orijentirane tvrtke...), pa je još uvijek dobro o toj temi upoznati neke zapisane stavove, mišljanja i iskustva, i iz toga izvući zaključke.

„Prema ekonomskoj teoriji, privatne kompanije daju rukovodiocima veći poticaj za ostvarivanje efikasnosti i profita (Vickers i Yarrow, 1988.). Međutim, prema empirijskim studijama, privatne elektroprivredne kompanije, kada su regulirane na isti način, ne posluju bolje od državnih. Nasuprot tome, čini se da je suprotno bliže istini (Pollitt, 1995; Millward i Parker, 1983).“⁴²

„U svijetu su poznati vrlo uspješni poslovni modeli u kojima je država vlasnik pretežnog dijela elektroprivrede, ... Primjer je francuski EDF, u svijetu priznat kao najbolje organizirana elektroprivreda sa sjajnim rezultatima u poslovanju.“ (Kotnik, 2000.)⁴³

Analizom tehnoloških značajki i specifičnosti ove tehnološko-organizacijske, ekonomske, ekološke i strateške dimenzije elektroenergetskoga sustava, kao i međunarodnih iskustava, došlo se do zaključaka (Matutinović i Stanić, 2002.)⁴⁴ da ne postoji opravdani razlog za potpunu privatizaciju i za razdvajanje HEP-a, već samo za parcijalnu privatizaciju i otvaranje tržišta za proizvodnju „zelene“ električne energije, da zbog očuvanja nacionalnih interesa i sigurnosti RH nije razumno prepustiti proizvodnju električne energije u pretežno privatnu inicijativu i da se mora jasno odrediti gdje u sustavu proizvodnje i distribucije električne energije prestaju granice slobodne privatne inicijative, a gdje počinju javna kontrola i državna intervencija u osiguranju društveno potrebnih količina energije.

O procesu privatizacije elektroenergetskoga sektora u Istočnoj i Jugoistočnoj Europi zapisano je (Majstrovic, 2004.)⁴⁵: „Privatizacija dijela elektroenergetskog sektora provedena je u Mađarskoj, Češkoj, Slovačkoj i Poljskoj, u fazi je realizacije u Bugarskoj, Rumunjskoj, Estoniji i Litvi, a u Sloveniji i Latviji još nema konkretnih naznaka privatizacije. Procesu privatizacije u razmatranim zemljama u pravilu najprije podliježu distributivna, a zatim i proizvodna djelatnost, dok je prijenos

---

⁴² **Višković, A., 2005.**, Elektroenergetika zemalja Europske Unije u devedesetima, Uloga države u eri privatizacije, Kigen d.o.o., Zagreb, str. 28

⁴³ **Kotnik, Lj., 2000.** „Znalci iiskusni ljudi HEP-a znat će naći pravo rješenje“, HEP Vjesnik, 111 (151), Zagreb

⁴⁴ **Matutinović, I. i Stanić, Z., 2002.** „Privatizacija elektroenergetskog sustava i u Hrvatskoj – Razvojni iskorak ili zabluda neoliberalne ideologije?“, Ekonomski pregled 53 (11-12), Zagreb

⁴⁵ **Majstrovic, G., 2004.** „Proces privatizacije elektroenergetskog sektora u Istočnoj i Jugoistočnoj Europi“, EGE 4/2004., Energetika marketing d.o.o., Zagreb

sna uglavnom izuzeta iz tog postupka. Strani investitori u tranzicijskim zemljama najviše su zainteresirani za distributivne tvrtke jer se time automatski kupuje i tržište, odnosno djelatnost opskrbe. Na taj način investitori razmjerno brzo vraćaju uložena sredstva koja su redovito niža od očekivanih vrijednosti procijenjenih na početku privatizacijskog postupka (Mađarska, Poljska, Bugarska, Češka).“

O privatizaciji HEP oglašivali su se i HEP-ovi sindikati. Npr., TEHNOS se protivi privatizaciji HEP-a, upozorava da je ona protiv hrvatskih nacionalnih interesa i navodi iskustvo Mađarske i Makedonije, koje su prodale sve osim prijenosne mreže, poslije čega je u mađarskoj elektroprivredi 40% zaposlenih proglašeno viškom, a struja je poskupila 5 do 6 puta (HINA, 24. listopada 2006.). I HES je iznio primjere francuskih, talijanskih i čeških tvrtki HEP-ova profila koje su u državnom vlasništvu i ističe da ne stoji teza o državi kao o lošem gospodaru (HINA, 24. 01. 2008.).

Sindikalnim stavovima u prilog ide činjenica da je u RH prosječna cijena električne energije među najnižima u Europi⁴⁶, što potvrđuje i HERA⁴⁷, ali idu i iskustva koja ne potvrđuju učinkovitost provedene tranzicije i očekivani uspjeh liberalizacije tržišta električne energije, ne samo u EU, već i u SAD⁴⁸.

U studiji o privatizaciji HEP-a⁴⁹, za postojanje koje je javnost doznala tek u rujnu godine 2009., 36 autora, uglavnom s Ekonomskoga fakulteta u Zagrebu, još su godine 2004. tvrdili da nema ekonomskog opravdanja za privatizaciju HEP-a i predlažu da HEP ostane u većinskom državnome vlasništvu.

Takvim stavovima proturječe oni koji navode pozitivna iskustva nekih zemalja EU, npr., V. Britanije, točnije Engleske i Welsa, gdje su ti procesi započeli godine 1989. (Wangenstein, 2006.)⁵⁰, a gdje su relativno uspješno provedeno restrukturiranje, privatizacija i deregulacija energetskega sektora. Proturječe im i oni koji idealiziraju ulogu „slobodnog tržišta“, ali i lobiji koji nekritički i prikriveno zastupaju interese slobodnog kapitala i transnacionalnih kompanija, želeći ostvariti samo vlastite probitke.

O privatizaciji HEP-a zabunu je unio dokument EU „Izvješće o napretku za 2008. godinu“⁵¹ u kojemu za RH (Poglavlje 15. Energetika) piše da „nema novo-

⁴⁶ **Vukić, I., 2008.** „Hrvatske cijene plina i struje među najnižima u Europi“, Poslovni dnevnik, 28. listopad 2008., Zagreb

⁴⁷ **HERA, 2009.** „Godišnje izvješće 2008.“ [http://www.hera.hr/hrvatski/html/god_izv.html]

⁴⁸ **Dobrašin, M., 2007.** „Neučinkovita liberalizacija energetskega tržišta u SAD-u upozorenje Europi“, Poslovni dnevnik, 10. rujan 2007., Zagreb

⁴⁹ **Tipurić, D. i drugi, 2004.** „Prijedlog i koncepcija privatizacije HEP-a“, Zagreb

⁵⁰ **Wangenstein, I., 2006.** Power System under Free Market Conditions, Energija, 55(2006), Zagreb

⁵¹ Komisija Europskih Zajednica, 2008., Izvješće o napretku za 2008. godinu, SEC (2008) 2694, Bruxelles, 5. studeni 2008. [COM (2008) 674]

sti u vezi s privatizacijom HEP-a⁴, ali sljedeći dokument EU⁵² više ne spominje privatizaciju HEP, ali navodi da liberalizacija energetskega sektora RH napreduje postupno, da i dalje tržištem RH vlada jedan opskrbljivač i da restrukturiranje HEP-a nije napredovalo.

Predviđanja da će procesi privatizacije, razdvajanja i zatim horizontalnoga međunarodnoga povezivanja dijelova energetskega sustava dovesti do dominacije nekoliko energetskih divova na globalnome tržištu (Crawford i dr., 1999.)⁵³ danas se ostvaruju, zbog čega „u Bruxellesu strahuju da na otvorenom europskom tržištu ne ostane pet do šest velikih kompanija koje će imati utjecaj na cijene“⁵⁴. Takva je mogućnost sasvim izgledna, jer se liberalizaciji i ograničavanju moći energetskih monopola snažno suprotstavlja interes kompanija za jačanje i rast, što potvrđuju vijesti o novim preuzimanjima, akvizicijama, spajanjima i strateškim savezima kojima najveće energetske kompanije iz EU pokušavaju ojačati svoj tržišni položaj, proširiti utjecaj i steći dodatnu moć. Ako na tržištu EU ostane nekoliko velikih energetskih kompanija, realno je očekivati da će one svojom ponudom oligopolistički utjecati na cijene energenata i na standard stanovnika EU. Da se upravo to danas događa potvrđuju poduzete inspeksijske mjere Komisije EZ koja je istraživala sumnje u kršenje njezinoga Ugovora o zabrani restriktivnih poslovnih postupaka i/ili zlouporabe dominantne tržišne pozicije, pravila o tržišnom natjecanju i antimonopolističkih pravila.

Iako se prilikom donošenja Zakona o privatizaciji HEP-a d.d. (NN 32/2002.) moglo tvrditi da u EU „nije još uspostavljeno djelotvorno tržišno gospodarstvo u energetici“, a „sustav tržišnih zakona na razini EU tek se razvija“ (Pelkmans, 2001.)⁵⁵, ipak je donesen taj Zakon koji u RH normira privatizaciju nacionalne energetske kompanije koju nisu zahtijevali energetski propisi EU ni onda, niti danas. Ovaj je Zakon danas anakron, jer se odnosi na prijašnji cjeloviti HEP d.d., a ne na današnji HEP d.d. koje je, iako vodeće, jedno od trgovačkih društava HEP grupe. Taj Zakon nije u skladu sa trećim paketom energetskih propisa EU, jer su dioničari HEP d.d. suvlasnici svakoga trgovačkoga društva HEP grupe. Taj Zakon nije usklađen ni s nacionalnim interesima RH, jer normira ostanak HEP-a u većinskom državnom vlasništvu samo do ulaska RH u EU. Taj bi Zakon što prije valjalo ukinuti, ne samo zbog navedenih razloga, već i zbog strateške uloge

---

⁵² European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2009., „Progress towards meeting the economic criteria for accession: the assessments of the 2009 Progress Reports“, European Economy, Occasional Papers No. 57, November 2009 [http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication_summary16140_en.htm]

⁵³ ibid 44

⁵⁴ ibid 48

⁵⁵ **Boromisa, M.A., 2004.**, „Energetika u Europskoj uniji i Hrvatskoj“, Poglavlje 8. u knjizi skupine autora Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji, Izazovi ekonomske i pravne prilagodbe, Institut za javne financije, Zagreb, str. 174

HEP grupe za RH i njeno gospodarstvo i zbog 14.000 njezinih zaposlenika, i zbog zapošljavanja brojnih hrvatskih kooperanata, i zbog nacionalnih resursa kojima se koristi ta naša tvrtka.

Zbog svega navedenoga autor smatra da se najbolje mogu zaštititi vlastiti nacionalni interesi RH i da se može postići najveća društvena i gospodarska korist za RH ako restrukturirana HEP grupa ostane cjelovita i u vlasništvu RH, i kao takva poveže tvrke energetskega sektora u klaster koji će biti nositelj rasta i razvitka gospodarstva i zapošljavanja u RH. Nekomercijalne mrežne djelatnosti HEP grupe, zajedno s pripadajućom imovinom, trebale bi ostati u HEP grupi i u vlasništvu RH, što je ostvarivo ako se HEP OPS d.o.o. organizira kao ITO, a distribucijska djelatnost ostane centralizirana i takva kupcima nastavi jamčiti sigurnost opskrbe i kvalitetu električne energije na cijelome području RH. Od ostalih djelatnosti HEP grupe koje su komercijalne, osobitu pažnju zaslužuje proizvodna djelatnost koja gospodari značajnim nacionalnim resursima. Njezine se hidroelektrane koriste značajnim dijelom vodom bogatoga nacionalnoga prostora koji se u maloj RH smatra najvrednijim prirodnim resursom, pa bi ih RH morala zadržati u svome vlasništvu. Stranim se investitorima može omogućiti da na suvlasničkoj osnovi, dokapitalizacijom, tehnološki inoviraju termoelektrane, a na koncesijskoj osnovi da na našim obnovljivim izvorima energije grade nova proizvodna postrojenja.

Zbog ključne odgovornosti RH za uredno funkcioniranje i za sigurnost opskrbe potrošača i budući razvitak RH, svaka eventualna odluka o privatizaciji dijela HEP skupine ima veliki značaj. Ako bi do nje došlo, morala bi biti usklađena s nacionalnim interesima, s jasnim ciljevima i sa sigurnim jamstvima njihovog ostvarivanja, a odluci bi morala predhoditi temeljita ekonomska i energetska analiza zatečenoga stanja i potreba energetskega razvitka RH, s ponuđenim jasnim odgovorima i široka javna rasprava.

5. Zaključak

Iako otvoreno unutarnje tržište električne energije nije savršeno konkurentno i učinkovito, ipak, ono omogućuje prosperitet, jer najbolje prostorno i vremenski alokira tržišne resurse gospodarstva. Tako je i s gospodarstvom EU kojemu su procesi liberalizacije i deregulacije gospodarstva EU prilika za rast i razvitak. No, malim zemljama i slabim ekonomijama, kakva je i RH, ti procesi mogu predstavljati opasnost da u tim procesima, privatizacijom, nepovratno izgube svoje bitne gospodarske resurse i razvojne potencijale. Zbog toga Vlada RH, koja je odgovorna za postizanje ekonomskih i političkih ciljeva države, mora jasno definirati

nacionalni interes RH u energetske sektoru i ulogu koju bi HEP grupa morala imati u gospodarstvu RH, i u skladu s time bi se morala i odlučno ponašati. Pritom, poučena iskustvom dosadašnjih promjena energetske propisa EU, ne treba isključiti mogućnost novih reformi energetske sektora EU i novih zahtjeva EU upućenih tome sektoru.

Vlada RH odgovorna je za transponiranje pravne regulative trećega energetske paketa EU u nacionalno zakonodavstvo, a to znači da je zakonske i podzakonske akte RH koji uređuju sektor energetike u RH potrebno harmonizirati sa zakonodavstvom EU. Da bi ispunila uvjete pristupa unutarnjem tržištu EU, u RH je, prema energetske propisima EU, liberalizirano tržište i provedena je deregulacija energetske sektora, tj. na tržište RH uvedeni su neovisni pravni subjekti, regulator HERA i operator tržišta HROTE, i restrukturirani su ustroj i poslovanje HEP grupe.

Autor smatra da će RH ostvariti najveću društvenu i gospodarsku korist ako restrukturirana HEP skupina ostane cjelovita i u vlasništvu RH, jer samo takva može ispuniti očekivanja o svojoj ulozi nositelja rasta i razvitka gospodarstva i zapošljavanja u RH u nadolazećem vremenu. Tome cilju vodi korištenje mogućnosti očuvanja vlasništva nad prijenosnom mrežom RH, i to tako da HEP OPS d.o.o. organizira kao ITO. Iako usklađivanje sa trećim paketom energetske propisa EU donosi velike promjene HEP grupi, autor smatra da će primjena ITO opcije zahtijevati manje promjena nego primjena UO ili ISO opcije.

Budući da energetske propisi EU ne uvjetuju privatizaciju energetske djelatnosti, za malu je RH poželjno da s privatizacijom ne „eksperimentira“ na HEP grupi, na sustavu koji je stabilan i dobro funkcionira, a to zato da ne bi povećala ovisnost RH i njezinu izloženost vanjskim tržišnim poremećajima i ekonomsko-političkim pritiscima.

Zbog svega dosad navedenoga, autor od Vlade RH u pristupnim pregovorima s EU očekuje mudrost i snažnu zaštitu hrvatske nacionalne interese.

LITERATURA

- Boromisa, M.A., (2004.) „Energetika u Europskoj uniji i Hrvatskoj“, Poglavlje 8. u knjizi skupine autora *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji, Izazovi ekonomske i pravne prilagodbe*, Institut za javne javne financije, Zagreb
- Boromisa, M.A., (2004.) „Hrvatska i Lisabonska strategija: Približavanje ciljevima?“, Poglavlje 9. u knjizi grupe autora *Pridruživanje Hrvatske Europskoj*

- uniji, Izazovi ekonomske i pravne prilagodbe*, Institut za javne financije, Zagreb
- Crawford, P. i dr., (1999.) „World Power & Light“, *The McKinsey Quarterly*, No. 1, New York
- Dobrašin, M., (2007.) „Neučinkovita liberalizacija energetskog tržišta u SAD-u upozorenje Europi“, *Poslovni dnevnik*, 10. rujan 2007., Zagreb
- Jamasb, T. i Pollitt, M., (2005.) “Electricity Market Reform in the European Union: Review of Progress toward Liberalization & Integration”, *Working Papers 0503*, Massachusetts Institute of Technology, Center for Energy and Environmental Policy Research, Cambridge (Mass)
- Kotnik, Lj., (2000.) „Znalci iiskusni ljudi HEP-a znat će naći pravo rješenje“, *HEP Vjesnik*, 111 (151), Zagreb
- Majstrović, G., (2004.) „Proces privatizacije elektroenergetskog sektora u Istočnoj i Jugoistočnoj Europi“, *EGE 4/2004.*, Energetika marketing d.o.o., Zagreb
- Matutinović, I. i Stanić, Z., (2002.) „Privatizacija elektroenergetskog sustava i u Hrvatskoj – Razvojni iskorak ili zabluda neoliberalne ideologije?“, *Ekonomski pregled* 53 (11-12), Zagreb
- Millward, R., Parker, D.M., (1983.) *Public and private enterprise: comparative behaviour and relative efficiency*, Public sector economics, Longman, London
- Pelkmans, J., (2001.) „Making EU Network Markets Competitive“, *Oxford Review of Economic Policy*, 17 (3), Oxford
- Pollitt, M., (1995.) *Ownership and Performance in Electric Utilities*, Oxford University Press / Oxford Institute for Energy Studies, 2nd printing 1998., Oxford
- Tipurić, D. i drugi, (2004.) „Prijedlog i koncepcija privatizacije HEP-a“, Zagreb
- Vickers, J., Yarrow G., (1988.) *Privatization: An economic analysis*, MIT Press, Cambridge (Mass)
- Višković, A., (2005.) *Elektroenergetika zemalja Europske Unije u devedesetima, Uloga države u eri privatizacije*, Kigen d.o.o., Zagreb
- Vukić, I., (2008.) „Hrvatske cijene plina i struje među najnižima u Europi“, *Poslovni dnevnik*, 28. listopad 2008., Zagreb
- Wangensteen, I., (2006.) „Power System under Free Market Conditions“, *Energija*, 55(2006.), Zagreb

Elektronički izvori informacija:

a) Članci

- DPA, 2007. „Liberalizacija gospodarstva EU ide presporo“, Poslovni dnevnik, 19. ožujak 2007., Zagreb [<http://www.poslovni.hr/vijesti/liberalizacija-gospodarstva-eu-ide-presporo-37168.aspx>]
- Groenendijk, W.P., 2009. „Unbundling under the Third Energy Package“, May 17th, 2009, [<http://www.energypolicyblog.com/2009/05/17/unbundling-under-the-third-energy-package/>]
- Kammer, J. i Freedman, R., 2009. „MEPs give green light to further liberalisation of EU electricity and gas markets“, Press Service, REF.: 20090421/PR54056, Brussels, 22-4-2009 [<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20090421IPR54056+0+DOC+XML+V0//EN>]

b) Dokumenti

- Commission of the European Communities, 2007. „Impact Assessment“, Commission Staff Working Document, Brussels, SEC(2007) 1179 [http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/interpretative_notes/doc/2007_09_19_impact_assessment.pdf]
- Commission of the European Communities, 1988. “Internal market and industrial cooperation”, Statute for the European Company, Internal market White Paper, point 137, Bulletin of the European Communities, Supplement 3/88, Memorandum COM(88) 320 final on 8 June 1988 [http://aei.pitt.edu/1114/1/european_company_white_paper.pdf]
- European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2009., “Progress towards meeting the economic criteria for accession: the assessments of the 2009 Progress Reports”, European Economy, Occasional Papers No. 57, November 2009 [http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication_summary16140_en.htm]

c) Izvješća

- Hrvatska energetska regulatorna agencija, 2009. „Godišnje izvješće 2008.” [http://www.hera.hr/hrvatski/html/god_izv.html]

Komisija Europskih Zajednica, 2008. „Izvješće o napretku za 2008. godinu”, SEC (2008.) 2694, Bruxelles, 5. studenoga 2008. [COM (2008.) 674]

DEREGULATION PROCESS OF THE CROATIAN ELECTRICITY MARKET

Summary

This paper analyzes the role and impact of European Union directives on the process of liberalization of the internal market for electricity and on a change in direction towards an open and free market, as well as their impact on the process of deregulation of electricity sector and what has been done up to now in the Republic of Croatia. In this paper, the author has expressed his opinion about the privatization of the electricity sector of the national economy: the privatization of the Croatian Electric Power Industry is not good for the Republic of Croatia and for its economy.

Key words: Croatian Electric Power Industry, electricity market, directives, liberalization, deregulation, privatization